

Hint Masallarının Dünya Edebiyatındaki Yeri ve Önemi

Pançatantra “Beş Kitap” anlamına gelen bir masal serisidir Hindistan’da olduğu kadar dünyada da çok tanınır. Sanskrit aslı kaybolmasına karşın, bu dilden yapılan Pehlevi çevirisi ile ondan yapılan öbür çeviriler yoluyla kitap günümüze kadar gelebilmiştir. Bu eserin Hindistan’ın neresinde, kim tarafından yazıldığı pek açıklanamamış değildir. Hertel’e göre vatani Keşmir, Edgerton’a göre ise Güneybatı Hindistan’dır. Yazılış tarihi olarak da Hertel, Winternitz ve Thomas’a göre İ.S. 300, Edgerton’a göre ise İ.S. 100 ile 500 arası verilmektedir. Yazarı olarak Vishnuşarman adlı bir kişi gösteriliyorsa da, bu isme ilişkin hiçbir bilgi yoktur. Hertel bu eserin yaklaşık 50 dilde 200’den fazla versiyonunun bulunduğunu kaydetmektedir. Eser, Pers kralı Anuşirvan’ın (İ.S. 531-579) saltanatı sırasında onun hekimlerinden İranlı tabib Burzoe’nun (veya Burzuyeh) Hindistan’a gelmesiyle Pehlevi diline çevrildi. Bu çeviriye Pançatantra’nın I. Kitabı’nın çerçeve masalında anlatılan “Aslanla Boğa” hikâyesinin içinde türlü kurnazlıklar yapan Karataka ile Damanaka (Kelile ve Dimne) adlı çakalların adı verilmişti. Daha sonra bu çeviri de kayboldu. Ancak yine de, Bud tarafından İ.S. 570’te Süryaniceye yapılan çeviri ile İ.S. 750’de Abdullah ibn El-Mukaffa tarafından Arapçaya yapılan çeviri elde bulunmaktadır. Pançatantra masalları Batı’ya Arapça, Farsça ve Türkçe aracılığıyla geçmiştir. Bu yayılışın bir tablosu Edgerton tarafından yapılarak, Penzer’in daha sonra elden geçirip genişletmiş olduğu, Tawney’in “The Ocean of Story” adlı çalışmasında verilmiştir. Abdullah ibn El-Mukaffa’nın çevirisinden Yunanca, Farsça ve Yeni Süryani dillerine çeviriler yapılmıştır. Buna dayanan belli başlı Farsça çeviriler Nasrallah (1121), Kani (13. yüzyıl), Kâşifi (15. yüzyıl), Abul Fazl (İyar-ı Daniş, 1578) tarafından yapılmıştır. Bidbay (Beydeba) adında bir Hintli bilge kişiye maledilen Kelile ve Dimne hakkında İslâm Ansiklopedisi “Kelile ve Dimne” maddesinde eserin, Pehlevi, Süryani, Arapça çevirilerinden başka Arapça manzum, sonraki Süryani, şiir ve düzyazı şeklindeki Farsça şekilleri (yukarıda anılan kitaplar), Mesud (14. yüzyıl) ve Ali Çelebi’nin (16. yüzyıl) yaptığı Türkçe çeviriler, Moğolca, Habeşçe, İbranice ve Avrupa dillerine yapılan eski tercümeleler, Yunanca, Eski Malay diline yapılan çeviri, Hitopadeşa’nın Farsça çevirisi, ayrıca Kelile ve Dimne’nin taklitleri anlatılmaktadır.

Keith, Pançatantra dizisinin dört ayrı yönden yeniden kurulduğunu öne sürmektedir. Buna göre ilk bölümü yukarıdaki satırlarda bahsettiğimiz Sanskrit aslından çevrildikten sonra (İ.S. 570’ten, yani Bud’dan önce) kaybolan Pehlevi çeviri ile bundan çevrilen Eski Süryanice ve Arapça versiyonlar oluşturur. İkinci bölümü Kuzeybatı Hindistan’da meydana getirilmiş

olan Gunadhya'nın Brhatkatha'sı ve buna dayanan Kshemendra'nın Brhatkathamancari'si ile Somadeva'nın Kathasaritsagara'sı oluşturmaktadır. Üçüncü bölüm Tantrakhyayika biçiminde olan iki Keşmir nüshası ve Tantrakhyayika'ya benzer bir metinden konusunu alan iki Cayna nüshası ile Tantrakhyayika ve bilinmeyen başka bir nüshayı kullanmış olan Cayna keşişi Purnabhadra'nın (1199) metnidir. Dördüncü bölümde ise Güney Pañçatantra'sını, Nepal Pañçatantra'sını ve meşhur Hitopadeşa'yı buluruz. Hertel'e göre Pañçatantra geleneğinin, biri Tantra olmak üzere iki kökeni, Edgerton'a göre ise dört kökeni vardır.

Bunlar:

I) Somadeva ve Kshemendra'nın kullandığı Güney Brhatkatha, II) Tantrakhyayika, III) Güney Pañçatantra, IV) Pehlevi nüshanın aslıdır. Purnabhadra'nın metni, Tantra ile Güney Pañçatantra'nın bir bireşimidir.

Hint geleneğinde ilk fabl yazarı olan Kalidasa'nın fablleri İ.Ö. 241'de Seylan'a, oradan da İ.S. 50'de İskenderiye'ye getirilmiş, burada yüz kadar fabl Kybisse tarafından Yunancaya çevrilmişti. Öte yandan İ.Ö. 300'de İskenderiye Kütüphanesi'nin kurucusu Demetrius Phalereus "Ezop Masalları" adını verdiği bir masal külliyyatı oluşturmuştu. İki yüze yakın olan bu masallar Phaedrus tarafından Latinceye çevrilmişti. Romalı bir hatip olan Nicostraus, bu iki birikimi, yani Demetrius ve Kybisse masallarını bir araya getirerek sayısı 300'e varan bir masal derlemesi oluşturmuştu. Bu derleme Babrius tarafından İ.S. 230'da manzum olarak Yunancaya çevrilmişti. Bu tarihten sonra Ortadoğu ve Avrupa'da Demetrius ve Babrius'un eserleri çeşitli biçimlere sokulmuş, çeşitli dillere çevirileri yapılarak günümüze kadar gelmiştir. Hint fablerinden bir kısmının Kybisse yoluyla Ezop külliyyatı içine sızmış olması olanaklıdır. Pañçatantra Masalları Avrupa'da, "Pilpay'ın Fablleri", "Kelile ve Dimne", "Lights of Canopus", "The Moral Philosophie of Doni" gibi isimlerle tanınmıştır.

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşılacağı üzere, Hint'te masal anlatma geleneği çok eskiden beri vardır ve bu yolla oluşturulmuş pek çok masal dizisi bulunmaktadır. Dünyanın hiçbir ulusundan bu denli çok masal çıkmamıştır. Sir Williams Jones, Hindular üzerine bir konuşmasında, onların dünyadaki üç ünlü buluşun sahibi olduklarına dikkati çeker. Bunlar satranç oyunu, ondalık sayı sistemi ve öğretici ahlaki öykü biçimidir. Hindu ve Buddhistlerin didaktik ve moral unsurları taşıyan etkileyici masalları dünyanın hemen her yerine yayılmıştır.

Kathasaritsagara da dünyanın pek çok ulusuna masallarından vermiştir. Bugün çocukluğumuzda işittiğimiz bir masalın veya dünyanın herhangi bir yerine ait olarak

duyduğumuz bir masalın Pañçatantra veya KSS'den alınmış olduğunu öğrenince şaşırılmamalıyız. İşte Batılı araştırmacılar çok önceleri bu edebiyatın önemini kavramışlar, Hint eserlerini dillerine çevirerek karşılaştırmalı masal çalışmalarını başlatmışlardı. Abdullah ibn El-Mukaffa'nın Kelile ve Dimne adı altında Arapçaya çevirdiği Pañçantra Masalları İ.S. 2. yüzyıldan itibaren Süryanice, İbranice, eski İspanyolca, Grekçe, Farsça, Türkçe, Habeşçe, Berberce, Malabar, Malayı ve Cava dillerine çevrilmişti. Yahudi Hanna 1270'de İbrancesini Latinceye çevirdi. Bu nüshadan da İtalyanca, İspanyolca, Çekçe, Almanca, Fransızca, İngilizce, Felemenkçe, İzlandaca gibi birçok Avrupa dillerine çeviriler yapıldı. W. Ruben'e göre bir kitabın bu kadar uzaklara yayılabilmesi, bu tür edebiyata karşı o zaman gerçek bir isteğin bulunduğunu göstermektedir. Bu yayılış bir rastlantı olamaz. Avrupa'da 11. yüzyılda üniversiteler imparatorluk ve kilise ile mücadele halinde idi. Şehirliler kilisenin dogmalarına karşı aradıkları yeni ve daha serbest bir ahlakı Hint masallarında buldular. Bunda Doğu ile Batı arasındaki ticaretin de büyük bir aracı rolü oynadığı gerçektir. Ruben'in deyimiyle Avrupa, Hıristiyan akidesine karşılık Hindistan'ın serbest fikirlerini çeken kuru bir sünger gibiydi.³ Çünkü Hint masallarında dine bağlı olmayan, tamamen ahlaki ve akla dayalı bir öğreti vardır. Üstelik edebi olmayıp, sadece halkın içinde yaşayan Avrupa masalları incelendiğinde bunların 11-13. yüzyıllarda son biçimlerini aldıkları sonucuna varılmaktadır. Bu tarihler Hint masallarının yayıldığı tarihlerdir. Yani Avrupa tam anlamıyla masal yaratmayı belki de Hintliler sayesinde öğrendi. Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda Avrupalıların, Hint Masal Edebiyatı ile çok yakından ilgilenmelerinin nedenleri anlaşılabilir. Nitekim Alman Hindoloğu Theodor Benfey (1809-1881) 1859 yılında Pañçatantra'nın Almanca bir çevirisini yayımlamıştı. Bu eserin önsözünde Pañçatantra'nın Batı Avrupa'ya ve Moğolistan'a ka-dar yayılması tarihini inceler. Bu konu üzerine çalışan diğer bütün bilim adamları bu kitaptan yararlanmışlardır. Bu çevirisiyle Benfey karşılaştırmalı masal çalışmalarını başlatmıştır. Almanya'da Grimm Kardeşler, J. Ludwig Grimm (1785-1863) ve Wilhelm Grimm (1786-1859) de karşılaştırmalı olarak Alman halk masallarını toplama çalışmalarını yapmışlardı. Johannes Hertel (1872-1955), Herman Brockhaus (1806-1877), M. Winternitz (1863-1937) gibi diğer Almanlar da bu konularda çalışmış büyük alimlerdendir. Prof. Bühler, 1871 yılında Somadeva ile Kshemendra'nın aynı metni kullandıklarını ancak bir-birlerinden tamamen farklı çalıştıklarını açıklamıştı. Zaten "Hikâye İrmaklarının Okyanusu" yıllardan beri Avrupalı bilim adamları tarafından bilinmektedir. 1824 yılında H.H. Wilson ilk beş bölüm için bir özet yazdı. Eseri ilk olarak 1839'da ilk beş bölüm halinde Prof. Brockhaus yayımladı. Geri kalan 13 bölüm 1862'de yayımlandı.

C.H. Tawney (1837-1922)'in 1880-1884 yılları arasında Asiatic Society'de Bibliotheca Indica'da yayımladığı çeviride kullandığı metin bu idi. 1889'da Durgaprasad, Bombay baskısını yayımladı. Bu, Brockhaus baskısından ve iki Bombay nüshasından meydana gelir. Koninklijke Akademie van Wetenschappen'te Amsterdam'dan Prof. Speyer, Brockhaus ve Durgaprasad'ın metni üzerine çok ayrıntılı bir eleştiri ve karşılaştırma yazdı. Penzer ise 1924-1928 yılları arasında 10 cildi kapsayan bir KSS çevirisi yayımladı. Bu çeviriyi Tawney'in çevirisi üzerine inşa etti ve açıklayıcı notlar ve eklerle güçlendirdi. Sonuçta ortaya muazzam bir çalışma çıkmış oldu. Bu eser Somadeva'nın eserinin İngiliz diline yapılmış basit bir çevirisi değildir. İçinde Rus öykülerinden Afrika öykülerine, İzlanda masallarından Çin masallarına kadar dünyanın birçok farklı ulusuna ilişkin masallarla karşılaştırma da bulunmaktadır.